

**INFORME JURÍDIC SOBRE DIVERSES
QÜESTIONS RELATIVES AL CERTIFICAT
D'INSTAL·LACIÓ ELÈCTRICA**

PETICIONARI:

**ASSOCIACIÓ D'EMPRESARIS D'INSTAL·LACIONS ELÈCTRIQUES I
DE TELECOMUNICACIONS DE MALLORCA (ASINEM)**

Carrer dels Caputxins núm. 4, Ed. A, 1-B
07002 Palma de Mallorca
<http://www.consultingdms.com>
Telef. 971.722101-Fax 971.214651

ÍNDEX

I.- OBJECTE DE L'INFORME:	1
II.- DEL RÈGIM JURÍDIC DE LA CERTIFICACIÓ D'INSTAL·LACIÓ ELÈCTRICA:	2
III.- DEL RÈGIM JURÍDIC DEL CONTRACTE D'INSTAL·LACIÓ ELÈCTRICA:	9
IV.- RESOLUCIÓ DE LES QÜESTIONS PLANTEJADES:	14
IV.1.-SOBRE EL DEURE D'EMISSIÓ I ENTREGA DEL CERTIFICAT D'INSTAL·LACIÓ ELÈCTRICA:	14
IV.1.A.- Sobre el deure d'emissió del certificat d'instal·lació elèctrica:.....	14
IV.1.B.- Sobre l'obligació d'entrega del certificat d'instal·lació elèctrica:	15
IV.2.-SOBRE LA POSSIBLE EXISTÈNCIA D'UN DEURE D'EMISSIÓ DE CERTIFICATS PARCIALS D'INSTAL·LACIÓ ELÈCTRICA:	19
IV.3.-SOBRE LA POSSIBLE RESPONSABILITAT D'UNA EMPRESA INSTAL·LADORA SUBCONTRATADA DAVANT EL COMITENT PER LA FALTA D'ENTREGA DE LA CERTIFICACIÓ D'INSTAL·LACIÓ ELÈCTRICA AL CONTRACTISTA:	23
V.- CONCLUSIONS:	33

I.- OBJECTE DE L'INFORME:

Per part de l'Associació d'Empresaris d'Instal·lacions Elèctriques i de Telecomunicacions de Mallorca (ASINEM), es plantegen diverses qüestions sobre el certificat final d'instal·lació elèctrica previst a l'article 18 del Reglament Electrotècnic de Baixa Tensió, aprovat pel Reial Decret 842/2002, de 2 d'agost. Concretament, les qüestions plantejades es poden concretar en els següents punts:

1.- Si en cas d'incompliment del promotor de l'obra del deure de pagament de la instal·lació elèctrica ja executada, pot l'empresa d'instal·lació elèctrica executora de la instal·lació negar-se a emetre el certificat, o en cas d'haver-lo ja emès, negar-se entregar-lo a aquell.

2.- Si en cas de deixar l'empresa d'instal·lació elèctrica inacabada la instal·lació elèctrica, està obligada a emetre respecte a la part de la instal·lació per ella executada, un certificat d'instal·lació elèctrica a petició o requeriment de l'Administració competent.

3.- La responsabilitat en què pot incórrer l'empresa d'instal·lació elèctrica davant l'usuari o propietari de la instal·lació elèctrica per la falta d'entrega del certificat d'instal·lació elèctrica, com a conseqüència d'un conflicte entre l'instal·lador i el promotor de l'obra.

Per a la contestació d'aquestes qüestions plantejades, en primer lloc s'exposarà la regulació sobre el certificat d'instal·lació elèctrica i la intervenció que l'empresa d'instal·lació elèctrica té en la seva emissió i diligència davant l'Administració. En segon lloc, s'analitzarà la naturalesa jurídica del contracte pel qual una empresa d'instal·lació elèctrica es compromet a l'execució d'una instal·lació elèctrica, així com el règim d'obligacions i drets bàsics d'aquest tipus de contracte, per a

finalment entrar en l'anàlisi i contestació de les problemàtiques exposades.

II.- DEL RÈGIM JURÍDIC DE LA CERTIFICACIÓ D'INSTAL·LACIÓ ELÈCTRICA:

El règim jurídic de la certificació d'instal·lació elèctrica de baixa tensió es troba regulada bàsciament al Reglament Electrotècnic de Baixa Tensió (REBT), aprovat pel Reial Decret 842/2002, de 2 d'agost, així com a les instruccions tècniques ITC-BT-03 i ITC-BT-04 que apareixen com a annexos a l'esmentat reglament. Aquest reglament així com també les indicades instruccions tècniques ITC-BT-03 i ITC-BT-04, han estat objecte d'importants modificacions introduïdes pel Reial Decret 560/2010, de 7 de maig, que modifica diverses normes reglamentàries en matèria de seguretat industrial per adequar-les a la Llei 17/2009, de 23-11-2009, sobre el lliure accés a les activitats de serveis i el seu exercici, i a la Llei 25/2009, de 22-12-2009, de modificació de diverses Lleis per a la seva adaptació a la Llei sobre el lliure accés a les activitats de serveis i el seu exercici.

De les modificacions realitzades en el seu article 7 pel Reial Decret 560/2010, de 7 de maig, sobre el REBT i les ITC-BT-03 i ITC-BT-04, convé destacar inicialment la clara diferenciació que ara du a terme entre empresa instal·ladora i instal·lador autoritzat. Així, per una banda, ja en l'apartat Un de l'article 7 d'aquest R.D. 560/2010, de 7 de maig, es determina la substitució en tot el text del R.D. 842/2002, de 2 d'agost del terme «instal·lador/s autoritzat/s» per «empresa/es instal·ladora/es». I per una altra banda, en el seu apartat Vuitè modifica l'apartat 2 de la ITC-BT-03 en els següents termes:

«2. Empresa instaladora e instalador en baja tensión.

2.1. Empresa instaladora en baja tensión es la persona física o jurídica que realiza, mantiene o repara las instalaciones eléctricas en el ámbito del Reglamento Electrotécnico para Baja Tensión, aprobado por Real Decreto 842/2002, de 2 de agosto, y sus Instrucciones Técnicas Complementarias, habiendo presentado la correspondiente declaración responsable de inicio de actividad según lo prescrito en esta Instrucción Técnica Complementaria.

2.2. Instalador en baja tensión es la persona física que tiene conocimientos para desempeñar alguna de las actividades correspondientes a las categorías indicadas en el apartado 3 de esta Instrucción Técnica Complementaria cumpliendo lo establecido en el apartado 4 de esta Instrucción Técnica Complementaria BT-03».

D'aquesta manera, queda clarificat que l'empresa instal.ladora en baixa tensió és qui realitza, manté o repara les instal.lacions elèctriques i l'instal.lador en baixa tensió és la persona que té els coneixements per a desenvolupar les activitats especificades en l'apartat 3 de la ITC-BT-03 en el sí d'una empresa instal.ladora, tal com expressament assenyala l'apartat 4 de la ITC-BT-03, en la redacció donada per l'apartat Novè de l'article 7 del R.D. 560/2010, de 7 de maig¹.

Tenint en compte l'anterior, l'article 18 REBT, la redacció del qual no ha resultat expressament modificada per l'article 7 del R.D. 560/2010, i per tant manté la redacció inicial del Reial Decret 842/2002, de 2 d'agost, llevat de la substitució genèrica del terme

---

¹ La redacció donada per l'article 7.Novè del R.D. 560/2010, de 7 de maig a l'apartat 4 de la ITC-BT-03 és la següent:

«4. Instalador en baja tensión.

El instalador en baja tensión deberá desarrollar su actividad en el seno de una empresa instaladora de baja tensión habilitada y deberá cumplir y poder acreditar ante la Administración competente cuando ésta así lo requiera en el ejercicio de sus facultades de inspección, comprobación y control, una de las siguientes situaciones:

- a) Disponer de un título universitario cuyo plan de estudios cubra las materias objeto del Reglamento Electrotécnico para Baja Tensión, aprobado por el 842/2002, de 2 de agosto, y de sus Instrucciones Técnicas Complementarias.
- b) Disponer de un título de formación profesional o de un certificado de profesionalidad incluido en el Catálogo Nacional de Cualificaciones Profesionales, cuyo ámbito competencial coincida con las materias objeto del Reglamento Electrotécnico para Baja Tensión, aprobado por el 842/2002, de 2 de agosto, y de sus ITCs.
- c) Tener reconocida una competencia profesional adquirida por experiencia laboral, de acuerdo con lo estipulado en el Real Decreto 1224/2009, de 17 de julio, de reconocimiento de las competencias profesionales adquiridas por experiencia laboral, en las materias objeto del Reglamento Electrotécnico para Baja Tensión, aprobado por el 842/2002, de 2 de agosto, y de sus Instrucciones Técnicas Complementarias».

«instal.lador/s autoritzat/s» per «empresa/es instal.ladora/es» introduïda per l'apartat Un de l'article 7 del R.D. 560/2010 a la qual s'ha fet referència anteriorment, disposa el següent en relació a l'execució i posada en servei de les instal.lacions elèctriques de baixa tensió:

«Artículo 18. Ejecución y puesta en servicio de las instalaciones

1. Según lo establecido en el artículo 12.3 de la Ley 21/1992, de Industria, la puesta en servicio y utilización de las instalaciones eléctricas se condiciona al siguiente procedimiento:

a) Deberá elaborarse, previamente a la ejecución, una documentación técnica que defina las características de la instalación y que, en función de sus características, según determine la correspondiente ITC, revestirá la forma de proyecto o memoria técnica.

b) La instalación deberá verificarse por el instalador, con la supervisión del director de obra, en su caso, a fin de comprobar la correcta ejecución y funcionamiento seguro de la misma.

c) Asimismo, cuando así se determine en la correspondiente ITC, la instalación deberá ser objeto de una inspección inicial por un organismo de control.

***d) A la terminación de la instalación y realizadas las verificaciones pertinentes y, en su caso, la inspección inicial, el instalador autorizado ejecutor de la instalación emitirá un certificado de instalación, en el que se hará constar que la misma se ha realizado de conformidad con lo establecido en el Reglamento y sus instrucciones técnicas complementarias y de acuerdo con la documentación técnica.** En su caso, identificará y justificará las variaciones que en la ejecución se hayan producido con relación a lo previsto en dicha documentación.*

***e) El certificado, junto con la documentación técnica y, en su caso, el certificado de dirección de obra y el de inspección inicial, deberá depositarse ante el órgano competente de la Comunidad Autónoma, con objeto de registrar la referida instalación, recibiendo las copias diligenciadas necesarias para la constancia de cada interesado y solicitud de suministro de energía.** Las Administraciones competentes deberán facilitar que estas documentaciones puedan ser presentadas y registradas por procedimientos informáticos o telemáticos.*

2. Las instalaciones eléctricas deberán ser realizadas únicamente por instaladores autorizados.

3. La empresa suministradora no podrá conectar la instalación receptora a la red de distribución si no se le entrega la copia correspondiente del certificado de instalación debidamente diligenciado por el órgano competente de la Comunidad Autónoma.

4. No obstante lo indicado en el apartado precedente, cuando existan circunstancias objetivas por las cuales sea preciso contar con suministro de energía eléctrica antes de poder culminar la tramitación administrativa de las instalaciones, dichas circunstancias, debidamente justificadas y acompañadas de las garantías para el mantenimiento de la seguridad de las personas y bienes y de la no perturbación de otras instalaciones o equipos, deberán ser expuestas ante el órgano competente de la Comunidad Autónoma, la cual podrá autorizar, mediante resolución motivada, el suministro provisional para atender estrictamente aquellas necesidades.

5. En caso de instalaciones temporales (congresos y exposiciones, con distintos stands, ferias ambulantes, festejos, verbenas, etc.), el órgano competente de la Comunidad podrá admitir que la tramitación de las distintas instalaciones parciales se realice de manera conjunta. De la misma manera, podrá aceptarse que se sustituya la documentación técnica por una declaración diligenciada la primera vez por la Administración, en el supuesto de instalaciones realizadas sistemáticamente de forma repetitiva.»

D'aquests article que s'acaba de reproduir, es preveu doncs el següent règim jurídic bàsic respecte a l'execució i posada en servei de les instal.lacions elèctriques de baixa tensió:

-Aquestes instal.lacions només poden ser executades per empreses instal.ladores autoritzades (article 18.2 REBT), les quals hauran de realitzar-se d'acord amb la corresponent documentació tècnica, que revestirà la forma de projecte o memòria tècnica (article 18.1.a REBT).

En aquest sentit, la ITC-BT-03, relativa ara a les empreses instal.ladores en Baixa Tensió², determina a l'article 7 com un deure

---

² La redacció donada per l'article 7.Setè del R.D. 560/2010, de 7 de maig a l'apartat 4 de la ITC-BT-03 és la següent:

«1. Objeto.

La presente Instrucción Técnica Complementaria tiene por objeto desarrollar las previsiones del artículo 22 del Reglamento Electrotécnico para Baja Tensión, aprobado por Real Decreto 842/2002, de 2 de agosto, estableciendo las condiciones y requisitos que deben observarse para la certificación de la competencia y para la habilitación como empresa instaladora en el ámbito de aplicación de dicho Reglamento»

d'aquestes «a) *Ejecutar, modificar, ampliar, mantener o reparar las instalaciones que les sean adjudicadas o confiadas, de conformidad con la normativa vigente y con la documentación de diseño de la instalación, utilizando, en su caso, materiales y equipos que sean conformes a la legislación que les sea aplicable.*»

-L'empresa instal·ladora haurà de verificar, amb la supervisió del director d'obra en el seu cas, la instal·lació elèctrica per a comprovar la seva correcta execució i el seu funcionament segur (article 18.1.b REBT). En el mateix sentit es manifesta l'article 5.2 de la ITC-BT-04, relativa a la Documentació i Posada en Servei de les Instal·lacions.

-A l'acabament de la instal·lació i una vegada realitzades les verificacions pertinents, l'empresa instal·ladora autoritzada executora de la instal·lació haurà d'emetre un certificat d'instal·lació, en què haurà de fer constar que s'ha realitzat conforme al Reglament i les seves instruccions tècniques complementàries i d'acord amb la documentació tècnica (article 18.1.d REBT).

La ITC-BT-03, relativa a les empreses instal·ladores en Baixa Tensió, a l'article 7 també especifica com a deure d'aquestes «c) *Emitir los certificados de instalación o mantenimiento, en su caso.*»

Per altra banda, l'article 5.4 de la ITC-BT-04, relativa a la Documentació i Posada en Servei de les Instal·lacions, en la redacció donada per l'apartat Quinzè de l'article 7 del R.D. 560/2010, de 7 de maig, concreta el contingut d'aquest Certificat d'Instal·lació en els següents termes:

«5.4. Finalizadas las obras y realizadas las verificaciones e inspección inicial a que se refieren los puntos anteriores, la empresa instaladora deberá emitir un Certificado de Instalación, suscrito por un instalador en baja tensión que pertenezca a la empresa, según modelo establecido por la Administración, que deberá comprender, al menos, lo siguiente:

- a) *Los datos referentes a las principales características de la instalación;*
- b) *la potencia prevista de la instalación;*
- c) *en su caso, la referencia del certificado del Organismo de Control que hubiera realizado con calificación de resultado favorable, la inspección inicial;*
- d) *identificación de la empresa instaladora responsable de la instalación y del instalador en baja tensión que suscribe el certificado de instalación;*
- e) *declaración expresa de que la instalación ha sido ejecutada de acuerdo con las prescripciones del Reglamento Electrotécnico para Baja Tensión, aprobado por el Real Decreto 842/2002, de 2 de agosto, y, en su caso, con las especificaciones particulares aprobadas a la Compañía eléctrica, así como, según corresponda, con el Proyecto o la Memoria Técnica de Diseño.»*

-Aquest certificat d'instal·lació haurà de depositar-se junt amb la documentació tècnica davant l'Administració autonòmica, amb la finalitat de registrar la instal·lació. L'Administració tornarà les còpies diligenciades precises per als interessats i per a la sol·licitud de subministrament d'energia (article 18.1.e REBT).

L'article 5.5 de la ITC-BT-04 especifica per una banda que és l'empresa instal·ladora qui ha de presentar davant l'òrgan competent de la comunitat autònoma el Certificat d'Instal·lació, abans de la posada en servei de les instal·lacions. Concretament, estableix aquest article en el seu primer paràgraf el següent:

«5.5 Antes de la puesta en servicio de las instalaciones, el instalador autorizado deberá presentar ante el Organo competente de la Comunidad Autónoma, al objeto de su inscripción en el correspondiente registro, el Certificado de Instalación con su correspondiente anexo de información al usuario, por quintuplicado, al que se acompañará, según el caso, el Proyecto o la Memoria Técnica de Diseño, así como el certificado de Dirección de Obra firmado por el correspondiente técnico titulado competente, y el certificado de inspección inicial con calificación de resultado favorable, del Organismo de Control, si procede.»

Per altra banda, també determina aquest article 5.5 de la ITC-BT-04 al seu paràgraf segon les còpies que ha de tornar l'Administració degudament diligenciades:

«El Organo competente de la Comunidad Autónoma deberá diligenciar las copias del Certificado de Instalación y, en su caso, del certificado de inspección inicial, devolviendo cuatro al instalador autorizado, dos para sí y las otras dos para la propiedad, a fin de que ésta pueda, a su vez, quedarse con una copia y entregar la otra a la Compañía eléctrica, requisito sin el cual ésta no podrá suministrar energía a la instalación, salvo lo indicado en el Artículo 18.3 del Reglamento Electrotécnico para Baja Tensión.»

-L'empresa subministradora d'energia elèctrica no podrà connectar la instal.lació a la xarxa de distribució si no se li entrega la corresponent còpia del certificat d'instal.lació degudament diligenciat per la Comunitat Autònoma (article 18.3 REBT).

La ITC-BT-04, relativa a la Documentació i Posada en Servei de les Instal.lacions, estableix al seu article 6e que serà el titular de la instal.lació qui haurà de sol.licitar el subministrament d'energia elèctrica a l'empresa subministradora mitjançant l'entrega del corresponent exemplar del certificat de la instal.lació.

Així doncs, de la normativa administrativa reguladora del certificat d'instal.lació, es deriven en definitiva les següents idees essencials als efectes d'aquest informe:

1^a.- Que el Certificat d'Instal.lació ha de ser emès per l'empresa instal.ladora executora de la instal.lació, subscrit per un instal.lador en baixa tensió que pertanyi a l'empresa, una vegada acaba aquesta i realitzades les verificacions oportunes.

2^a.- Que correspon igualment a l'empresa instal.ladora executora de la instal.lació abans de la seva posada en servei, presentar davant

l'Administració autonòmica el Certificat d'Instal·lació per al registre de la instal·lació i la diligència de les còpies per als propietaris i per a l'empresa subministradora.

3^a.- Que correspon ja al titular de la instal·lació sol·licitar el subministrament d'energia elèctrica a l'empresa subministradora mitjançant l'entrega del corresponent exemplar del certificat de la instal·lació.

III.- DEL RÈGIM JURÍDIC DEL CONTRACTE D'INSTAL·LACIÓ ELÈCTRICA:

Als efectes d'aquest informe, denominarem contracte d'instal·lació elèctrica aquell contracte realitzat entre per una banda una empresa dedicada a la realització d'instal·lacions elèctriques que compta amb un instal·lador autoritzat i per altra banda un promotor, propietari o no de l'immoble, en virtut del qual l'empresa s'obliga a la realització d'una instal·lació elèctrica a un immoble d'acord amb la documentació tècnica pertinent per encàrrec del promotor, a canvi d'un preu.

Definit en aquests termes, aquest contracte d'instal·lació elèctrica s'enmarca dins dels denominats contractes d'arrendament d'obra, o d'execució d'obra, definit a l'article 1544 del Codi Civil (CC) i regulat a l'article 1588 i següents del Codi Civil. Aquests tipus de contractes es caracteritzen fonamentalment per la realització d'una obra per part del contractista o empresari, la instal·lació elèctrica en aquest cas, a canvi d'un preu. En aquest sentit pot citar-se per exemple la Sentència de l'Audiència Provincial de Balears (Secció 3^a) núm. 244/2006, de 30 maig [Westlaw JUR 2006\196944], que en el supòsit d'un contracte de instal·lació elèctrica, afirma el següent en el seu Fonament Jurídic Quart:

«En el contrato de arrendamiento de obra, regulado en los artículos 1544 y 1588 y siguientes del Código Civil , por el que una de las partes se obliga a la realización de la obra a cambio de un precio cierto que ha de satisfacer la otra, se toma en consideración más que una actividad concreta, el resultado de la misma, exigiéndose, en consecuencia, al empresario o contratista, la ejecución de la obra de acuerdo con las pautas señaladas en el contrato y, en su defecto, y en aplicación de lo prevenido en el artículo 1258 del Código Civil , conforme a la buena fe y al uso, entendiéndose éste como la práctica seguida ordinariamente en un determinado lugar, incluyéndose dentro de la buena fe la obligación del contratista de verificar la obra con la diligencia precisa en cuanto a su construcción y en el periodo de tiempo fijado o, en su defecto, en un plazo prudencial.»

En el mateix sentit es manifesten en supòsits anàl.legs les Sentències de l'Audiència Provincial de Balears (Secció 3^a) núm. 351/2004, de 26 juliol [Westlaw JUR 2004\202515] i núm. 504/2007, de 22 novembre [Westlaw JUR 2008\84567].

Es caracteritza aquest tipus de contracte per ser de caràcter consensual, oneros, conmutatiu i bilateral, amb obligacions recíproques per ambdues parts, en què l'obligació bàsica del contractista o empresari és la realització de l'obra, la instal.lació elèctrica en el nostre cas, en els termes pactats (normalment recollits a la documentació tècnica), mentres que l'obligació bàsica del comitent o propietari és el pagament del preu acordat, tal com assenyala per exemple la Sentència de l'Audiència Provincial de Balears (Secció 3^a) núm. 350/2010, de 29 de setembre [Westlaw JUR 2010\385709], quan afirma:

«TERCERO.- El contrato de obra celebrado, regulado en los artículos 1.544 y 1.588 y siguientes del Código Civil se caracteriza por ser de carácter consensual, oneroso, conmutativo y bilateral con obligaciones recíprocas, del que se deriva para el contratista el derecho de obtener el cobro del precio, pero a título de contraprestación, esto es, a cambio de su prestación de entregar la obra encomendada, a satisfacción del comitente, una vez ejecutada;»

Respecte al moment i la forma de pagament del preu, donat el caràcter marcadament consensual del contracte, s'haurà d'estar a allò

que expressament s'hagi pactat al respecte, tal com preceptua expressament l'article 1599 CC, si bé a falta de pacte o costum, el preu s'haurà de satisfer en el moment de fer-se l'entrega de l'obra, una vegada executada, tal com estableix el citat article 1599 CC³. Així ho assenyala per exemple la la Sentència de l'Audiència Provincial de Balears (Secció 3^a) núm. 492/2007, d'11 de desembre [Westlaw JUR 2008\82947], que sobre aquesta qüestió afirma el següent:

«SEGUNDO.- Para la adecuada resolución de la presente cuestión litigiosa se impone recordar que estamos en presencia de un contrato de arrendamiento de obra regulado en el art. 1544 del Código Civil , definido como aquel por el que una parte se compromete a practicar su actividad profesional o el trabajo mismo a favor de otra, que en contraprestación de los servicios obtenidos se obliga a entregar un precio cierto o remuneración de cualquier clase. Se trata de un contrato meramente consensual que se perfecciona por el consentimiento expreso o tácito de las partes, tal y como se desprende del precitado artículo en relación con el art. 1254 cuando dice "las partes se obligan a ejecutar una obra por un precio cierto".

Sus elementos reales son de una parte la obra, con o sin suministro de materiales (art. 1588 del Código Civil) y de otra el precio cierto (Arts. 1543 y 1545 del Código Civil) **que el comitente debe satisfacer en el momento de recibir el encargo encomendado o en el tiempo y forma convenidos (art. 1599 del C.C .)** requisito que constituye un factor fundamental del contrato, si bien no es preciso que el mismo se concrete de antemano o en el instante de celebrar el contrato, siendo pues suficiente que su determinación pueda llevarse a efecto con posterioridad por los propios interesados, por un tercero, e incluso por el propio Juzgador en la instancia a través de la tasación pericial emitida en atención al coste de los materiales invertidos y mano de obra utilizada, como se desprende de los arts. 592 y 1593 del Código Civil que, aún cuando se orientan a regular la forma de entrega y aceptación de la obra según el sistema de pago pactado, reflejan distintas modalidades en que la retribución puede estipularse tales como el ajuste a tanto alzado no susceptible de ulterior alteración, la división de la misma según la pieza ejecutada si el objeto de la empresa se compone de diversas partes separadas o independientes entre sí, o su distribución por unidad de medida, siendo de destacar, que si bien el sistema acordado será el exigible entre los contratantes (Arts. 1089, 1091, 1254, 1258 y 1278 del Código Civil) nada impide que ellos puedan

---

³ Article 1599 CC. Si no hagués pacte o costum en contrari, el preu de l'obra haurà de pagar-se en fer-se l'entrega.

modificarlo introduciendo alteraciones o variaciones de precio aun cuando este se hubiere señalado a la vista de los planos (SSTS 16 enero, 21 octubre y 25 noviembre 85, 11 septiembre 96 y 30 enero 97).»

Així doncs, a falta de pacte exprés entre les parts, el pagament del preu per a la realització de l'obra (la instal·lació elèctrica en el nostre cas) ha d'efectuar-se en el moment de l'entrega d'aquesta, una vegada executada en els termes acordats. Ens trobam així davant obligacions de compliment simultani, si bé l'obligació de pagar el preu per part del comitent només és exigible pel contractista en el moment en que entrega l'obra a aquell. Aquesta simultaneïtat en el compliment de les prestacions es troba clarament explicada en la Sentència de l'Audiència Provincial de Madrid (Secció 9^a), núm. 46/2010, de 29 de gener [Westlaw JUR 2010\135920], en la que s'afirma:

«SEGUNDO. Sentado lo anterior, tratándose el contrato concertado de un arrendamiento de obra (como se reconoce en la propia demanda), no ofrece lugar a la duda **el tratarse de un tipo de contrato productor de obligaciones recíprocas, oneroso y conmutativo, en el que, de no haber pacto o costumbre en contrario el precio deberá pagarse al hacerse la entrega de la obra (artículo 1599 del Código Civil).**

Por ello es de recordar que las obligaciones recíprocas son, por su propia naturaleza, obligaciones de cumplimiento simultáneo, porque la satisfacción de las partes se realiza en el mismo momento, trayendo ambas prestaciones causa de la respectiva de tal forma que si una queda incumplida la otra carece de causa, tal y como se considera en la interpretación jurisprudencial del artículo 1.124 del Código Civil.»

En el mateix sentit i d'una forma mes extensa, la Sentència de l'Audiència Provincial de Madrid (Secció 10^a), núm. 258/2010, de 12 de maig [Westlaw JUR 2010\239682], en el seu fonament jurídic cinquè⁴.

---

⁴ Es pot llegir a l'esmentada sentència:

«QUINTO. La simultaneidad en el cumplimiento de las obligaciones bilaterales es consecuencia de la proyección de su interdependencia o mutua condicionalidad a la ejecución del programa prestacional. Como se ha apuntado, "las obligaciones recíprocas son, por su propia naturaleza, obligaciones de cumplimiento simultáneo, porque la satisfacción de las partes se realiza en el mismo momento. Ambas prestaciones traen causa de la respectiva, y si una queda incumplida la otra carece de causa". La jurisprudencia ha sancionado esta regla, considerándola manifestación del sinalagma funcional que preside el desarrollo de la relación obligacional. Así ha declarado que el cumplimiento de las obligaciones recíprocas debe llevarse a cabo de modo simultáneo (SS 9 de diciembre de 1988/Ar. 9331, 10 de noviembre de 1993/Ar 8958 y 18 de noviembre de

Així doncs, d'acord amb l'exposat i als efectes d'aquest treball, les idees bàsiques que han de tenir-se presents respecte el règim jurídic del que hem anomenat contracte d'instal·lació elèctrica són les següents:

1.- Es tracta d'un contracte d'arrendament d'obra o d'execució d'obra, definit a l'article 1544 del Codi Civil (CC) i regulat a l'article 1588 i següents del Codi Civil.

2.- L'obligació bàsica del contractista o empresari consisteix en la realització de l'obra, la instal·lació elèctrica en el nostre cas, en els termes pactats, normalment recollits a la documentació tècnica.

3.- L'obligació bàsica del comitent o propietari és el pagament del preu acordat, en el moment i en la forma que expressament s'hagi pactat, o bé a falta de pacte o costum, en el moment de fer-se l'entrega de l'obra, una vegada executada.

1994/Ar. 9322), explicando en la sentencia de 18 de noviembre de 1994 (Ar. 9322) que "cada deber de prestación constituye para la otra parte la causa por la cual se obliga, resultando tan íntimamente enlazados ambos deberes, que tienen que cumplirse simultáneamente". La regla del cumplimiento simultáneo determina, entre sus efectos más característicos, de un lado, la inexigibilidad de la prestación debida por uno de los obligados sin que el reclamante haya cumplido la que correlativamente le correspondía (exceptio non adimpleti contractus) y, de otro, la imposibilidad de incurrir en mora uno cualquiera de los obligados mientras el otro no cumpla la prestación recíproca a su cargo (compensatio morae), con la consiguiente constitución en mora por el solo cumplimiento de la obligación correlativa. La simultaneidad en la ejecución de las prestaciones, con ser, sin embargo, un efecto normal o natural de las obligaciones bilaterales, no constituye una exigencia consustancial a su naturaleza, siendo susceptible de derogación por disposición legal o convencional [Nótese que la jurisprudencia se refiere a la simultaneidad en el cumplimiento de las obligaciones recíprocas como "principio" o regla "general" (SS 14 de marzo de 1973/Ar. 981 y 10 de noviembre de 1993/Ar. 8958), dejando siempre a salvo "que la ley o el contrato mismo determine otra cosa" (S 9 de diciembre 1988/Ar. 9331), habiendo declarado, en particular, la sentencia de 21 de noviembre 1988 (Ar. 9039) que el principio general de simultaneidad "tiene la excepción de lo que resulte por ley o por el propio contrato", añadiendo en relación al caso enjuiciado que, como tienen "las obligaciones de una y otra parte distinto momento de cumplimiento, lo serán sucesivas, mas no simultáneas"], así como de exclusión por los usos del tráfico o la propia naturaleza de la relación obligacional, que en determinados casos pueden imponer el cumplimiento anticipado de una de las prestaciones, sin quiebra de su reciprocidad. Tal sucederá en la compraventa con precio aplazado o en el arrendamiento -de cosas, de obra o de servicios- en que se realiza anticipadamente la prestación del arrendador o la del arrendatario. En estos supuestos de cumplimiento anticipado de una de las partes, la excepción de incumplimiento contractual y la especial regulación de la mora en las obligaciones recíprocas, sin llegar a quedar por completo anuladas, ven limitado su ámbito de aplicación, en cuanto el obligado al cumplimiento previo no puede oponer con éxito la excepción a la pretensión del reclamante, ni puede, con la sola ejecución de su prestación, constituir en mora al otro obligado o, por la pendencia de la aplazada, tener por compensada la mora en que eventualmente hubiera llegado a incurrir.»

IV.- RESOLUCIÓ DE LES QÜESTIONS PLANTEJADES:

IV.1.-SOBRE EL DEURE D'EMISSIÓ I ENTREGA DEL CERTIFICAT D'INSTAL·LACIÓ ELÈCTRICA:

Tal com s'ha exposat en l'epígraf I d'aquest informe, la primera qüestió plantejada consisteix en determinar si en cas d'incompliment del promotor de l'obra del deure de pagament de la instal·lació elèctrica ja executada, pot l'empresa executora de la instal·lació negar-se a emetre el certificat, o en cas d'haver-lo ja amès, negar-se entregar-lo a aquell.

En la nostra opinió, ha de distingir-se entre el deure d'emissió del certificat d'instal·lació elèctrica i l'obligació d'entrega al promotor o comitent de l'obra.

IV.1.A.- Sobre el deure d'emissió del certificat d'instal·lació elèctrica:

Respecte a la primera qüestió, això és, si l'empresa executora de la instal·lació elèctrica té el deure d'emetre el certificat d'instal·lació elèctrica una vegada executada l'obra amb independència del cobrament del preu, la resposta ha de ser positiva, en la mesura que és un deure que li ve directament imposat per la normativa reguladora del certificat d'instal·lació elèctrica. Així, tal com s'ha exposat en l'epígraf II d'aquest informe, resulta que d'acord amb l'article 18.1.d) REBT, l'empresa executora de la instal·lació elèctrica haurà d'emetre un certificat d'instal·lació a l'acabament de la instal·lació i una vegada realitzades les verificacions pertinents. Així mateix, ha de recordar-se que l'article 5.5 de la ITC-BT-04, en desenvolupament del que disposa l'article 18.1.e) REBT, especifica que és l'empresa instal·ladora qui ha de presentar el certificat d'instal·lació elèctrica davant l'òrgan competent de la comunitat autònoma, abans de la posada en servei de les instal·lacions

per al registre de la instal·lació i el diligenciat de les còpies del certificat per als interessats i per a l'alta del servei de subministrament elèctric.

Per tant, no existeix cap dubte en la nostra opinió de l'efectiva existència d'un deure per part de l'empresa instal·ladora d'emetre el certificat d'instal·lació elèctrica en el moment de la finalització de la instal·lació, així com el seu diligenciat davant l'administració autonòmica, amb independència que hagi cobrat el preu de la feina realitzada. Es tracta en definitiva d'un deure imposat per la normativa administrativa reguladora dels requisits tècnics de les instal·lacions elèctriques i en conseqüència ha de complir-se en el termes prevists en aquesta normativa.

IV.1.B.- Sobre l'obligació d'entrega del certificat d'instal·lació elèctrica:

Més complexe és en canvi la qüestió de si l'empresa instal·ladora ha d'entregar el certificat d'instal·lació elèctrica a pesar de no haver cobrat el preu de l'obra d'instal·lació realitzada. Per a la resposta d'aquesta qüestió han de tenir-se en compte en la nostra opinió les següents consideracions:

-En primer lloc, ha de destacar-se que la normativa administrativa reguladora del certificat d'instal·lació elèctrica no determina quan ha d'entregar-se per l'empresa instal·ladora la còpia diligenciada del certificat a l'usuari. Aquesta es limita a assenyalar que correspon a l'usuari dur a terme els tràmits de l'alta del servei de subministrament elèctric, fet que presuposa haver obtingut prèviament la còpia diligenciada de l'empresa instal·ladora, que és a qui correspon la seva tramitació, tal com s'ha exposat anteriorment. No obstant, no determina aquesta normativa quan ha d'efectuar-se aquesta entrega, qüestió per

altra banda lògica en la mesura que excedeix de la finalitat d'aquesta normativa, que com s'ha vist, es circumscriu a la regulació dels requisits tècnics de les instal·lacions elèctriques.

-En segon lloc, ha de tenir-se present que donat el caràcter marcadament consensual del contracte d'instal·lació elèctrica, les parts hauran d'estar i actuar conforme a allò que hagin pactat expressament. Per tant, si en el contracte consta expressament especificat el moment en què ha de fer-se l'entrega del certificat d'instal·lació elèctrica, l'empresa instal·ladora haurà d'entregar-lo al comitent en el moment pactat. Si havent-se previst aquest moment d'entrega sense estar condicionat a l'efectiu pagament del preu de l'obra, és del tot evident que aquesta falta de pagament no podrà ser adduïda per l'empresa instal·ladora per no entregar el certificat: haurà d'entregar-lo d'acord amb allò que s'hagi pactat expressament.

El vertader problema resideix en aquells supòsits en què res s'hagi pactat al respecte. En aquests casos el punt de partida ha de ser en la nostra opinió la regulació continguda en l'article 1599 CC, al qual s'ha fet referència en l'epígraf III d'aquest informe. Tal com s'ha exposat, aquest article disposa que «si no hagués pacte o costum en contrari, el preu de l'obra haurà de pagar-se en fer-se l'entrega», això és en el moment en què hagi estat acabada i el contractista l'entregui al comitent. I quan s'ha d'entendre acabada l'obra i per tant entregable al comitent? Doncs en la nostra opinió, i a falta de pacte exprés al respecte, s'ha d'entendre acabada en el moment en què el comitent està en condicions de poder fer-la servir, això és, contractar el servei de subministrament elèctric amb l'empresa de subministrament mitjançant la presentació del corresponent certificat d'instal·lació elèctrica degudament diligenciat.

En conseqüència, l'acabament de l'obra suposa no tan sols la finalització de les tasques materials de realització de l'obra, sinó també les tasques administratives d'emissió del certificat d'instal·lació elèctrica i la seva presentació davant de l'Administració per al registre de la instal·lació i el diligenciat de les còpies del certificat. Serà així amb la presentació al comitent d'aquest certificat d'instal·lació elèctrica que es produirà l'entrega de l'obra i en conseqüència el comitent haurà de satisfer el preu de l'obra, d'acord amb l'article 1599 CC.

De les anteriors consideracions es deriva en primer lloc que l'instal·lador elèctric, llevat de pacte que expressament ho permeti, no pot exigir el pagament del preu prèviament a l'entrega del certificat d'instal·lació. L'entrega de l'obra (que inclou l'entrega del certificat) i el pagament d'aquesta són obligacions de compliment simultani, tal com s'ha explicat en l'epígraf III d'aquest informe, motiu pel qual és clar que l'instal·lador no pot exigir al comitent el pagament del preu amb caràcter previ a l'entrega del certificat. L'article 1599 CC implica que per a l'exigència del pagament del preu pel contractista, aquest hagi acabat l'obra i l'hagi posat a disposició del comitent, tal com afirma expressament la Sentència del Tribunal Suprem núm. 821/2005, de 27 d'octubre (Sala de lo Civil, Secció 1^a) [Westlaw RJ 2005\7354], en el seu Fonament de Dret Primer:

«El artículo 1599 ha de aplicarse a los supuestos en los que el contratista ha realizado la obra y llevó a cabo la puesta a disposición del comitente, debiendo tratarse de obra efectivamente terminada (artículo 1157 del Código Civil [LEG 1889, 27]) y no puede pretenderse el pago de obras no realizadas por contradecir la normativa contractual (Sentencias de 5-7-1970, 16-6-1994 [RJ 1994, 4927] y 12-6-1998 [RJ 1998, 4130]).»

Ara bé, si en el moment de procedir a l'entrega del certificat d'instal·lació, això és, posar-lo a la disposició del comitent, aquest

manifesta la seva voluntat de no pagar el preu de l'obra, en la nostra opinió, l'empresa instal·ladora podrà negar-se a entregar el certificat d'instal·lació, en la mesura que l'entrega de l'obra pel contractista i el pagament del preu pel comitent són obligacions de compliment simultani, de tal manera que si una de les parts no compleix la seva obligació, l'altra està legitimada per negar-se a complir la seva. En aquest sentit, la Sentència de l'Audiència Provincial de Madrid (Secció 9^a), núm. 46/2010, de 29 de gener [Westlaw JUR 2010\135920], ja citada anteriorment, afirma en el mateix Fonament de Dret Segon:

«Así lo cierto es que, debiéndose de llevar a cabo el cumplimiento de las obligaciones recíprocas de modo simultáneo (Sentencia del Tribunal Supremo de 9 de diciembre de 1988 por todas), ello implica la inexigibilidad de la prestación debida por uno de los obligados sin que el otro reclamante haya cumplido la que correlativamente le corresponda, como, igualmente, la imposibilidad de incurrir en mora cualquiera de los obligados mientras el otro no cumpla con la prestación recíproca a su cargo, tal y como se razona en la Sentencia de 11 de junio de 2007 de la Sección 10^a de la Audiencia Provincial.»

També pot citar-se la Sentència de l'Audiència Provincial de Toledo (Secció 1^a) núm. 224/2005, de 29 de setembre [Westlaw JUR 2005\236466], que afirma:

«SEGUNDO. Comenzando por el primer motivo que afecta a la acción principal, como si la resolución de instancia y su valoración de la prueba al respecto no hubieren existido, expone el recurrente que el Juez a quo se ha producido con error, en cuanto en el arrendamiento de obra objeto de examen, **la entrega de la obra era simultánea al pago, negando la existencia de pacto o costumbre en contrario, y con ello aseveran el pago a la entrega, conforme al art. 1599, CC.; por ello, si el pago simultáneo no se produce, al cumplir con la parte que le corresponde a su prestación (ejecución de la obra), tiene derecho a retener la cosa hasta que se le pague (art. 1600, CC.)**, por lo que si tiene ese derecho a retener, no puede nacer posibilidad de indemnizar por incumplimiento, puesto que está en el ejercicio de un derecho que le es propio.

Dicha tesis que se sostiene en el recurso es doctrinalmente irreprochable para el supuesto de que se probara ese entrega/pago simultáneos, pero es lo cierto que del

examen de lo actuado se infiere lo contrario. Partiendo de la base de que el pacto no tiene que ser escrito, sino que puede inferirse de las relaciones comerciales mismas y del modo de actuar en ellas, la posibilidad del pago simultáneo lo es meramente supletoria, pues opera en caso de pacto en contrario o costumbre de la tierra, y en una relación comercial de tres años, la forma de proceder reiterada y mutuamente aceptada constituye pacto válido y exigible; y si de la documentación aportada, como correctamente se refiere en la sentencia -a cuyos razonamientos y valoración de la prueba al respecto, por acertados, se remite la Sala-, se infiere que el pago de la mercadería objeto de la locación no lo era simultáneo, sino diferido (30, 60 ó 90 días), no existe explicación alguna más allá de esos ahora denunciados "defectos" en prendas de vestir, que pudiera justificar un cambio tan drástico en la forma de pago, por lo que si el examen de la mercadería lo era en el establecimiento comercial del demandado y arrendador del servicio, el pago se efectuaría en la forma antes reseñada a partir de ese hecho, sin perjuicio de que no haya sido acreditada la existencia de defectos (aquietamiento del demandado a este pronunciamiento y a la sentencia). Por tanto, y a lo que aquí afecta, si la parte recurrente sostenía el pago simultáneo, debió probarlo, y al no hacerlo así y haberse acreditado lo contrario, la sentencia es correcta en ese extremo, tanto en lo que al mismo afecta como a la cantidad que concede al actor principal.»

De l'exposat es deriva en definitiva que a falta de pagament del preu pel comitent en el moment de procedir l'empresa instal.ladora a entregar-li el certificat d'instal.lació elèctrica, el contractista podrà negar-se a entregar l'obra i en conseqüència no entregar el certificat d'instal.lació elèctrica.

IV.2.-SOBRE LA POSSIBLE EXISTÈNCIA D'UN DEURE D'EMISSIÓ DE CERTIFICATS PARCIALS D'INSTAL.LACIÓ ELÈCTRICA:

La segona qüestió plantejada que ha de ser objecte d'anàlisi en el present informe consisteix en determinar si en cas de deixar l'empresa instal.ladora la instal.lació elèctrica inacabada, estaria obligat a emetre respecte a la part de la instal.lació per ella executada, un certificat d'instal.lació elèctrica parcial a petició o requeriment de l'Administració competent.

Doncs bé, en la nostra opinió la resposta a aquesta qüestió ha de ser inicialment negativa. Tal com s'ha exposat en l'epígraf II d'aquest informe, l'empresa instal·ladora té el deure d'emetre el certificat d'instal·lació elèctrica **a l'acabament de la instal·lació, una vegada realitzades les verificacions pertinents**, d'acord amb l'article 18.1.d) REBT. Per tant, si la instal·lació elèctrica no està acabada, és del tot evident que l'empresa instal·ladora no pot emetre el certificat d'instal·lació. S'ha de tenir present a més a més que la finalitat d'aquest certificat és precisament acreditar que la instal·lació s'ha executat, una vegada acabada, d'acord amb les prescripcions tècniques aplicables i la documentació tècnica (projecte o memòria tècnica de disseny), tal com expressament exigeix l'article 5.4, lletra e) de la ITC-BT-04 transcrit a l'epígraf II d'aquest informe. En conseqüència, si no s'ha acabat l'execució de la instal·lació, és del tot evident que no es poden certificar aquests extrems.

L'únic supòsit en que pensam que aquest plantejament podria qüestionar-se seria en aquelles obres en què estiguessin clarament fixades unitats funcionals d'obra clarament diferenciades i autònomes, susceptibles de ser posades en servei de forma independent a les restants parts de l'obra. En aquest cas, pensam que en acabar-se una d'aquestes unitats autònomes, i sempre que es pogués donar d'alta el servei de subministrament elèctric de forma independent del conjunt, tendria raó de ser la possible emissió d'un certificat d'instal·lació elèctrica circumscrit a aquesta unitat en què s'ha acabat la instal·lació elèctrica. Fora d'aquest supòsit específic, en la nostra opinió no és possible l'emissió de certificats "parcials" d'instal·lació elèctrica.

Aquest plantejament no queda contradit en la nostra opinió pel que disposa l'apartat 5.9 de la ITC-BT-03 en la redacció donada per l'article

7. Onzè del R.D. 560/2010, de 7 de maig. Concretament, estableix l'apartat 5.9 de la ITC-BT-03 que «La empresa instaladora habilitada no podrà facilitar, ceder o enajenar certificats de instal·lació no realitzades per ella misma.» Així, es podria afirmar que en la mesura que aquest apartat 5.9 ITC-BT-03 prohibeix a les empreses instal·ladors facilitar certificats d'instal·lacions no realitzades per elles mateixes, una segona empresa instal·ladora que continuàs una instal·lació iniciada per una altra no podria certificar la part inicial de la instal·lació realitzada per la primera, de tal manera que aquesta hauria de realitzar necessàriament un certificat parcial per la part de la instal·lació que va dur a terme.

No obstant, encara que aquesta interpretació és possible, no és en la nostra opinió la més correcta. Al nostre entendre, el que pretén l'apartat 5.9 ITC-BT-03 és impedir que una instal·lació elèctrica realitzada i acabada per una empresa instal·ladora sigui objecte de certificació per una altra empresa instal·ladora diferent a aquella que ha executat i acabat l'obra. Per tant, no impediria en cap cas que una segona empresa que assumeix la continuació d'una instal·lació iniciada per una altra empresa però no acabada per aquesta, pugui ser objecte de certificació pel total de la instal·lació finalitzada. Aquesta és en la nostra opinió la postura més correcta per dos motius:

-En primer lloc, i com ja s'ha exposat anteriorment, perquè el certificat d'instal·lació només es pot emetre quan la instal·lació està acabada: la seva finalitat és acreditar que la instal·lació està acabada i que s'ha executat d'acord amb la reglamentació tècnica i el corresponent projecte tècnic o memòria tècnica, i és del tot evident que aquests extrems no es poden certificar en una instal·lació només parcialment realitzada.

-En segon lloc, perquè en una instal·lació parcialment realitzada es el més habitual que a mesura que es va executant s'introdueixin canvis o modificacions en les parts que inicialment ja s'han dut a terme, per molts diferents motius. Per tant, qui realment podrà acreditar que tota la instal·lació és correcta al seu acabament serà l'empresa instal·ladora que efectivament l'acabi, assumint com a pròpia la part de la instal·lació començada per una altra empresa que la va deixar.

En conseqüència, entenem que l'apartat 5.9 ITC-BT-03 no és en cap cas un obstacle per mantenir la tesi sostinguda en aquest informe sobre la impossibilitat d'emetre certificacions d'instal·lació parcials, ja que la seva finalitat és una altra, tal com s'ha exposat anteriorment.

Finalment, convé fer un advertiment sobre el deure de compliment per una empresa instal·ladora d'un requeriment de l'Administració competent d'emetre un certificat d'instal·lació parcial. Encara que en la nostra opinió aquest requeriment s'ha de considerar il·legal per no ser exigible d'acord amb la normativa exposada, en cas de rebre una empresa instal·ladora la notificació d'un acte administratiu formal de requeriment d'emissió d'un certificat d'instal·lació parcial, l'empresa estaria obligada a emetre-lo amb independència que pogués procedir a la interposició dels recursos pertinents contra aquest acte administratiu. S'ha de tenir present que ens trobariem en tot cas davant un acte administratiu, el qual gaudeix d'eficàcia des de la seva notificació d'acord amb l'article 59 de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú (LPC).

IV.3.-SOBRE LA POSSIBLE RESPONSABILITAT D'UNA EMPRESA INSTAL.LADORA SUBCONTRATADA DAVANT EL COMITENT PER LA FALTA D'ENTREGA DE LA CERTIFICACIÓ D'INSTAL.LACIÓ ELÈCTRICA AL CONTRACTISTA:

El supòsit de partida per a l'anàlisi de la qüestió plantejada consisteix en l'existència d'un contracte entre el contractista d'una obra i una empresa d'instal.lació elèctrica per a la realització d'una instal.lació elèctrica en l'àmbit de l'execució d'una obra, que assumeix la posició de subcontractista, de tal manera que prèviament ja existeix un altre contracte d'obra entre aquest contractista i un promotor o comitent, en virtut del qual el contractista ha assumit l'obligació d'executar una obra que inclou la instal.lació elèctrica, la realització de la qual posteriorment subcontracta amb l'empresa d'instal.lació elèctrica. Tenim així tres subjectes intervinents i dos contractes d'obra diferents:

-Un primer contracte d'obra inicial entre un comitent i un contractista, en què aquest ha assumit davant el comitent l'obligació de dur a terme una obra.

-Un segon contracte entre el contractista de l'anterior contracte, que assumeix aquí la posició de subcomitent, i una empresa d'instal.lació elèctrica, que assumiex la posició de subcontractista.

Ens trobam així davant dos contractes diferents, amb subjectes distints però amb evidents nexes entre ells que la jurisprudència ha caracteritzat en constants pronunciaments. En aquest sentit pot citar-se la Sentència de l'Audiència Provincial de Biscaia núm. 456/2004, de 7 d'octubre [Westlaw AC 2004\2324], que recull la doctrina del Tribunal Suprem en els següents termes:

“Ahora bien, como lo que acontece es que nos encontramos que la actividad que le encomienda la parte actora, lo es dentro del marco del contrato de arrendamiento de obra que ella tenía concertado con la Comunidad de Propietarios que integra el edificio, del que obviamente no forma parte, **ello hace nacer lo que se conoce en la doctrina y en la Jurisprudencia como subcontrato**, el cual ha sido definido por el TS Sala Primera en su sentencia de 27 de noviembre de 2003 y en concreto en el voto particular que formula el Excmo Sr. Magistrado Sr. O'Callaghan Muñoz, quien recogiendo la Jurisprudencia dictada al efecto razona, «El subcontrato es una figura no regulada orgánicamente en el Código Civil aunque sí prevista en Leyes especiales, como la de arrendamiento y la de ordenación de la edificación; desde luego, es aceptada en la práctica y, en el contrato de autos, de seguro, se asegura al contratante «Construcciones San Martín, SL» y «subcontratistas»; precisamente, donde se produce más el subcontrato es en el contrato de obra, en que el contratista, contratante principal, no alcanza a ciertas partes de la obra –como el desmontaje de elementos de la construcción– por lo que las encarga –por medio de subcontrato de obra– a otros.

Algunas sentencias de esta Sala han tratado del subcontrato, especialmente para diferenciarlo de la cesión de contrato. Así, la de 21 de noviembre de 1991 que dice que:

«La subcontratación, en cuanto crea una nueva relación contractual, derivada y relacionada con la primera y aunque distinta, supone que el que contrata no pierda o decaiga en su posición de parte principal contratante, dándose de esta forma entrada en el ámbito de la relación original a un tercero, que se vincula y se obliga, según lo que se pacte...». **Por tanto, subsiste el contrato principal y uno de los contratantes de éste, otorga otro, en que es parte frente al nuevo contratante: así, en el contrato de obra, el contratista, respecto a la obra global, celebra otro contrato, también de obra, en el que es comitente, frente al nuevo contratante, que es contratista respecto al anterior. Concurren dos contratos: el principal y, simultáneamente, el subcontrato.**

La sentencia de 29 de junio de 1936 contempló explícitamente el subcontrato en un contrato de obra, que entendió comprendido en el ámbito del artículo 1597 del Código civil. Asimismo, la sentencia de 31 de diciembre de 1970 dice del subcontrato:

«Permanecen subsistentes las relaciones entre las partes que han concertado el llamado contrato padre o básico, de tal modo que quien es parte en el contrato base y a su vez en el subcontrato, conserva tanto la gama de derechos y obligaciones derivadas del primero a la vez que asume los que creó con su subcontratante, resultando así una duplicidad de relaciones que, dependientes en cuanto a su origen por régimen de extensión en el contenido, pueden nacer con aquél o posteriormente, pero que, una vez

creados, necesariamente se extinguen con el contrato originario o básico en virtud del fenómeno nemo plus iuris».

Igualmente, al respecto el Tribunal Supremo, Sala Primera, en su sentencia de fecha 31 diciembre 2002, declara que **«el subcontrato constituye un contrato independiente y autónomo, que genera relaciones jurídicas entre las partes que en ellos interviene, el subcontratante y subcontratista, salvo la acción directa en los supuestos que previene el art. 1597 del Código civil. Por lo que para que los efectos del subcontrato afecten a la propiedad es necesario que consta la voluntad de ésta en ese sentido», bien entendido como igualmente se razona en la sentencia de 4 junio 2002 «que no exime de responsabilidad la circunstancia de que se encomiende la ejecución de la obra a otro contratista, pues el art. 1596 CC hace responsable al contratista del trabajo efectuado por las personas que ocupare en la obra (S^a 28 septiembre 1987) y que dicho precepto «se refiere a la responsabilidad del contratista frente al dueño de la obra por los trabajos que realicen las personas que emplee –no excluyéndose a los subcontratistas–, alcanzando a los daños y perjuicios por causa de deficientes ejecuciones».**

Per tant, d'aquesta doctrina es deprenen les següents idees bàsiques als efectes d'aquest informe:

1^a.- L'existència de dos contractes distints i autònoms, un anterior entre el comitent i el contractista i un posterior entre aquest darrer que assumeix la posició de subcomitent i un subcontractista, si bé l'objecte del subcontracte d'obra consisteix en l'execució d'una part de l'objecte del contracte d'obra inicial.

2^a.- La doble condició del contractista, ja que a més de tenir aquesta condició de contractista en el contracte d'obra inicial, també passa a tenir la condició de subcomitent en el subcontracte d'obra.

3^a.- La condició de tercer que el comitent té en el subcontracte d'obra, llevat de pacte exprés en sentit contrari, de tal manera que no existeixen relacions directes entre aquest i el subcontratista, llevat d'aquells supòsits legals que expressament ho prevegin, com pot ser el cas de l'article 1597 CC. Aquest article faculta al subcontractista a

reclamar directament al comitent fins la quantitat que aquest degui al contractista en el moment de fer-se la reclamació, sempre que es tracti d'una obra ajustada alçadament⁵.

4^a.- El contractista respon davant el comitent dels actes del subcontractista, en la mesura que aquest actua per compte o per ordre d'aquell (el contractista), d'acord amb l'article 1596 del Codi Civil⁶.

Partint doncs d'aquestes idees bàsiques, cal analitzar doncs el règim de responsabilitat de l'empresa d'instal·lació elèctrica, que té la condició de subcontractista, davant el comitent, per la falta d'entrega del

---

⁵ L'article 1597 CC disposa: «Los que ponen su trabajo y materiales en una obra ajustada alzadamente por el contratista, no tienen acción contra el dueño de ella sino hasta la cantidad que éste adeude a aquél cuando se hace la reclamación.»

El Tribunal Suprem ha considerat aplicable aquest article en el cas dels subcontractes d'obra, de tal manera que el subcontractista (empresa d'instal·lació elèctrica en el nostre cas) té una acció directa contra el comitent, constituïnt una excepció del principi de relativitat contractual. Així, el TS en la seva sentència núm. 300/2008, de 8 de maig [Westlaw RJ 2008\2831], F.J. 2^{on}, afirma:

«En general, la doctrina científica considera que el artículo 1597 del Código Civil reconoce una acción directa "a los que ponen su trabajo y materiales" para exigir del dueño de la obra el pago de los créditos que tienen contra el contratista, sin que se trate de una acción subrogatoria (artículo 1111 del Código Civil), pues el titular de esta acción no ejercita el derecho del contratista en sustitución de éste, sino que hace valer su propio crédito. Por otra parte, las doctrinas científica y jurisprudencial incluyen a los subcontratistas entre los legitimados activamente para el ejercicio de esta acción; sobre este particular esta Sala tiene declarado, en sentencia de 19 de abril de 2004, que "el artículo 1597 otorga al subcontratista acción contra el dueño de la obra y no se trata precisamente de acción sustitutiva, sino directa, que excepciona al principio de relatividad de los contratos proclamado por el artículo 1257 del Código Civil (STS de 29 de octubre de 1987, 15 de marzo de 1990, 29 de abril de 1991, 22 de diciembre de 1992, 15 de mayo de 1994 y 2 de julio de 1997 [RJ 1997, 5474]), y opera dentro de la limitación cuantitativa que el precepto establece, sin necesidad de tener que reclamar previamente al contratista (STS de 16 de marzo de 1996)".»

I per altra banda, la STS núm. 71/2008, de 12 de febrer [Westlaw RJ\2008\1841] determina els requisits per a l'exercici de l'acció en els següents termes:

«La acción directa en el contrato de obra es la que corresponde al subcontratista frente al dueño de la obra, hasta la cantidad que éste adeude al contratista cuando se hace la reclamación, tal como dispone el artículo 1597 del Código Civil (LEG 1889, 27) (STS de 4 de noviembre de 2004 [RJ 2004, 6484]).

Las presupuestos para el ejercicio de esta acción directa son los siguientes: a) que el contratista principal haya concertado la ejecución de la obra de tal forma que su crédito futuro sea cierto y esté determinado en el contrato principal de la obra; b) que quienes ponen su trabajo y materiales en la obra sean acreedores del contratista principal en el momento del ejercicio de la acción directa; c) que el acreedor directo haya constituido en mora al contratista principal; d) que el comitente sea deudor del contratista principal en el momento del ejercicio de la acción directa; e) que, si el acreedor directo es el subcontratista de obra, el comitente haya prestado su autorización para que el contratista principal pueda en su propio nombre, y por su propia cuenta, pero en interés de ambos, subcontratar la ejecución de todo o parte de la obra principal.»

⁶ Article 1596 CC: «El contratista es responsable del trabajo ejecutado por las personas que ocupare en la obra.»

butlletí d'instal·lació elèctrica al contractista o subcomitent, per falta de pagament del preu de la instal·lació elèctrica en el moment d'haver volgut fer entrega de l'esmentat butlletí.

Plantejada la qüestió en aquests termes, entenem en primer lloc que, llevat de pacte en contrari, el comitent no pot reclamar directament a l'instal·lador elèctric l'entrega del certificat d'instal·lació elèctrica en base al contracte d'arrendament d'obra perquè l'empresa d'instal·lació elèctrica no és part en aquest contracte. Tampoc pot el comitent exigir-lo en base al subcontracte d'obra, en la mesura que aquest té també la condició de tercer en aquest contracte. Per tant, en la nostra opinió el comitent no pot exigir directament a l'empresa d'instal·lació elèctrica l'entrega del certificat d'instal·lació elèctrica ni en base al contracte d'arrendament obra, en què l'empresa instal·ladora no és part, ni tampoc en base al contracte de subarrendament d'obra, en què el comitent no és part. El principi de relativitat contractual establert a l'article 1257 del Codi Civil⁷ així ho imposa, tal com per exemple s'afirma en la Sentència de l'Audiència Provincial de València (Secció 8^a) núm. 514/2010, de 13 d'octubre [Wetlaw JUR\2011\43255], que davant una reclamació de quantitat d'una empresa elèctrica subcontractista contra l'empresa contractista, aquesta afirmava que aquella havia contractat directament amb el promotor, motiu pel qual no era a ella a qui havia de reclamar el cobrament de les quantitats degudes en base a l'article 1257 CC:

«SEGUNDO La sentencia recurrida estimó la demanda con fundamento en que de la prueba practicada ha quedado acreditado que la entidad actora ejecutó la instalación

---

⁷ Article 1257 CC:

«Los contratos sólo producen efecto entre las partes que los otorgan y sus herederos; salvo, en cuanto a éstos, el caso en que los derechos y obligaciones que proceden del contrato no sean transmisibles, o por su naturaleza, o por pacto, o por disposición de la ley.

Si el contrato contuviere alguna estipulación en favor de un tercero, éste podrá exigir su cumplimiento, siempre que hubiese hecho saber su aceptación al obligado antes de que haya sido aquella revocada.»

eléctrica en la obra que estaba construyendo la mercantil demandada, por lo que ésta debe satisfacer su importe ya que como manifestó el promotor de la obra éste pagaba a la demandada haciéndose cargo ésta de satisfacer el importe de los materiales y proveedores, siendo irrelevante si la demandada contrató o no con la actora.

La parte apelante discrepa de los razonamientos de la sentencia recurrida por entender que, contrariamente a lo razonado en la sentencia apelada, sí que resulta relevante determinar quién contrató con la actora la ejecución de los trabajos cuyo importe reclama, y de la prueba practicada no se acredita que fuera la entidad demandada la que contratara con la actora la ejecución de dichos trabajos.

Como expone la parte apelante resulta de especial trascendencia en la resolución del presente litigio determinar quién contrató con la entidad demandante la ejecución de la instalación eléctrica, ya que conforme a lo dispuesto en el artículo 1.257 del Código Civil, que viene a recoger el principio de la relatividad contractual y sus límites personales, los contratos sólo producen efecto entre las partes que los otorgan y sus herederos. La prueba de ello en el presente caso resulta de especial dificultad habida cuenta que no existió un contrato escrito ni siquiera mediante la aceptación de un presupuesto, manifestando la parte actora que se contrató de forma verbal. En los contratos de ejecución de obra, como el presente, en que no existe constancia documental de la celebración del contrato ha venido a admitirse como prueba de su aceptación tácita el hecho de que el propietario de la obra, o bien el contratista que subcontrata con tercero la ejecución de determinados trabajos, que los mismos se hagan a su vista, ciencia y paciencia sin oponerse.

En el presente caso resulta incuestionable que la mercantil demandante ejecutó dichos trabajos cuyo importe reclama, lo que es admitido por la parte demandada, y que los mismos los ejecutó cuando la mercantil demandada contratista de la obra aún no había resuelto el contrato de obra con el promotor y había abandonado su ejecución, por lo que la demandada conocía que dichos trabajos estaban siendo ejecutados por la actora.

Se alega por la parte demandada que fue el promotor el que contrató con la actora, ya que si bien contrató con el promotor la ejecución de los trabajos, el contratista no tiene porqué ejecutar toda la obra pudiendo ejecutar parte de la misma, conforme se desprende del artículo 11 de la Ley de Ordenación de la Edificación. Ciertamente ello es así pero en el presente caso consta por la prueba documental aportada por la parte demandada (folios 65 a 68 de los autos) consistente en el presupuesto del contrato concertado por la demandada con el promotor, que entre las obras a ejecutar por la demandada estaba la instalación eléctrica (folio 67 de los autos). Por tanto, si era la

demandada la obligada a ejecutar dichos trabajos, y los mismos se ejecutan por un tercero cuando la demandada no había abandonado la obra, se desprende ese consentimiento tácito por parte de la demandada de que fuera la actora la que ejecutara esos trabajos que ella estaba obligada a realizar en virtud del contrato celebrado con el promotor.

Se alega por la parte apelante que el promotor decidió que fuera la actora la que ejecutara los trabajos, por lo que fue éste el que contrató, como lo demuestra que el mismo pagara a la demandante parte de los mismos. Sin embargo, no hay constancia de que el promotor decidiera que la partida de instalación eléctrica se ejecutara por la demandante en lugar de por la demandada mientras la contratista no abandonó la obra. Lo que ha quedado acreditado, como así manifestó el promotor en el acto del juicio, es que al abandonar la obra la entidad demandada el promotor encargó a la demandante la ejecución de los trabajos pendientes, pagando parte de esos trabajos, pero no los anteriores a abandonar la obra la demandada, los cuales se reclaman en este proceso.

En consecuencia, por lo anteriormente expuesto, **debe concluirse que la entidad demandada fue la que contrató con la actora la ejecución de los trabajos de instalación eléctrica, por lo que debe satisfacer el importe que se le reclama en el presente proceso, sin perjuicio de las acciones que pueda ostentar con el promotor al objeto de reclamar a éste lo que considere que le adeuda como consecuencia del contrato de ejecución de obra que celebró con el mismo**, lo que conlleva el rechazo del recurso de apelación y la confirmación de la sentencia de primera instancia.»

Pel mateix motiu entenem que tampoc pot el comitent reclamar directament a l'empresa instal.ladora elèctrica els danys i perjudicis que la falta d'entrega dels butlletins li hagi pogut ocasionar. La reclamació haurà de dirigir-la contra el contractista de l'obra, que és amb qui va contractar. En aquest sentit pot citar-se la Sentència de l'Audiència Provincial de Madrid (Secció 9^a) núm. 503/2009, de 5 de novembre [Westlaw AC 2010\257], que davant una demanda en què l'actor (comitent) pretenia la condemna solidària del contractista i del subcontractista, el Tribunal afirma:

«De la prueba documental y de las alegaciones de ambas partes, **ha quedado acreditado que el contrato de arrendamiento de obra para la reparación y mejora del vehículo, se celebró entre el actor y la entidad IBR COMPETICIÓN**, como se

acredita por el hecho de que fue dicha parte la que presentó el correspondiente presupuesto y le fue entregado el vehículo por el actor para su reparación, pues el hecho de que en el documento de recepción del vehículo se recogiera que la reparación o transformación del sistema de aire acondicionado se fuera a llevar a cabo en el taller FRIAUTO COMPLUTENSE SL, no altera la relación jurídica que se estableció entre el actor y la sociedad IBR COMPETICIÓN, **toda vez que el contrato solo se suscribió por ambas partes, con independencia de que la parte demandada para llevar a cabo la reparación y mejora del vehículo lo lleve a cabo directamente con sus medios personales o materiales, o bien lo lleve a cabo por terceros;** puesto que de la propia prueba documental aportada a los autos por IBR COMPETICIÓN, se deduce que fue esta entidad la que abonó a FRIAUTO COMPLUTENSE SL la factura correspondiente a la reparación o transformación del sistema de aire acondicionado, folio 114 y 115, de lo que se deduce que dicha entidad asumió de forma íntegra la reparación y mejora del vehículo, si bien por no poder llevar en su totalidad todas las mejoras o reparaciones en su taller lo encargó a un tercero, por lo que la entidad que debe responder frente al dueño del vehículo es la sociedad que suscribió con él, el contrato de obra, y no en tercero del que se auxilió el arrendatario, para ejecutar una parte de la obra contratada.

No puede entenderse que exista una responsabilidad solidaria como se pretende por la parte actora y apelante, en la medida que si ella solo suscribió el contrato de arrendamiento de obra, como así alega en su demanda con la entidad IBR COMPETICIÓN, no puede reclamar frente a un tercero que no fue parte en el contrato, toda vez que esta intervención del tercero no tuvo origen en ningún contrato o vínculo jurídico entre el dueño de la obra y dicho tercero, sino en virtud de las relaciones internas entre IBR COMPETICIÓN y FRIAUTO COMPLUTENSE, toda vez que debe ser el arrendatario el que responda en su caso frente al arrendador o dueño de los daños que pueda haber sufrido el vehículo, tanto provengan de la conducta o actos del arrendatario, como de los terceros a los que haya encomendado parte de los trabajos de reparación o mejora, debiendo responder el arrendatario tanto de los actos propios, ya sea en sus instalaciones, como de los terceros a los que encomendó parte de la obra, sin perjuicio de las acciones que puedan existir entre el arrendatario y el tercero al que se le encomendó o subcontrato parte de los trabajos.»

Per tant, el comitent haurà de reclamar directament al contractista en base al contracte d'arrendament d'obra que els lliga, pels danys i perjudicis que li hagi pogut ocasionar l'actuació del

subcontractista, llevat de precepte legal que expressament extengui la responsabilitat del subcontractista davant el comitent per actuacions d'aquell (del subcontractista), o de pacte exprés entre els afectats.

Finalment, s'ha d'advertir no obstant l'anterior, que el contractista en el contracte inicial d'obra i subcomitent en el subcontracte d'obra amb l'empresa instal·ladora elèctrica, podrà repetir d'aquesta la indemnització a la qual hagi hagut de fer front davant el contractista, en cas que el dany causat al comitent sigui imputable a l'empresa instal·ladora elèctrica. És el cas de la Sentència de l'Audiència Provincial de Biscaia núm. 456/2004, de 7 d'octubre [Westlaw AC 2004\2324], anteriorment ja citada, en què es pot llegir:

«Desde esta perspectiva jurídica no hay duda de que cuando la contratista, hoy actora, asume la reparación del daño causado a terceros por la indebida ejecución de la tarea que le había encomendado a la demandada, Aplicaciones Santurce, SL, a la que había subcontratado para ello, no hace más que cumplir con sus obligaciones contractuales y legales, pudiendo, obviamente repetir contra quien estima es la responsable, esto es la demandada quien por una mala praxis en la limpieza de fachada con chorro de arena al no proteger los cristales de la misma o hacerlo indebidamente, los daños siendo precisa su sustitución, lo que da derecho a la oportuna indemnización de daños y perjuicios, que prevé el art. 1124 del CC en relación con el art. 1101 y ss. »

Òbviament, haurà d'existir un incompliment per part de l'empresa subcontractista de les seves obligacions assumides amb l'empresa subcomitent (i contractista), de tal manera que si no existeix aquesta responsabilitat contractual del subcontractista per incompliment de les seves obligacions, no haurà de respondre davant l'empresa subcomitent.

Per tant, en el cas que la falta d'entrega del certificat d'instal·lació elèctrica tengui el seu origen en la negativa de l'empresa subcomitent de pagar simultàneament el preu de l'obra, en la nostra opinió l'empresa

subcomitent no podria exercitar aquesta acció de repetició contra l'empresa subcontractista.

V.- CONCLUSIONS:

D'acord amb l'exposat fins aquest moment, en la nostra opinió:

1er.- L'empresa executora de la instal·lació elèctrica té en tot cas el deure d'emetre el certificat d'instal·lació elèctrica una vegada finalitzada la instal·lació elèctrica i realitzades les verificacions pertinents, en els termes exigits per l'article 18 REBT i l'article 5 de la ITC-BT-04.

2^{on}.- L'empresa executora de la instal·lació elèctrica té l'obligació de posar a disposició del comitent (promotor o propietari de l'obra en què s'ha dut a terme la instal·lació elèctrica) el certificat d'instal·lació elèctrica per a poder exigir el cobrament del preu de l'obra, si bé pot negar-se a la seva entrega si el comitent no paga el preu de l'obra en el moment de la seva entrega.

3er.- D'acord amb la reglamentació continguda en el REBT i la ITC-BT-04, no és exigible l'emissió a l'empresa instal·ladora d'un certificat d'instal·lació elèctrica abans de l'acabament de les obres d'execució de la instal·lació elèctrica projectada i la realització de les verificacions pertinents.

4^{rt}.- En el supòsit d'un contracte de subarrendament d'obra entre un contractista i una empresa d'instal·lació d'obra (subcontractista), el comitent no està legitimat per exigir directament a l'empresa d'instal·lació elèctrica l'entrega del certificat d'instal·lació elèctrica ni en base al contracte d'arrendament d'obra subscrit entre el comitent i el contractista ni en base al contracte de subarrendament d'obra entre el subcomitent (contractista) i subcontractista, llevat de pacte exprés entre els afectats.

Aquest és el parer de l'advocat que subscriu el present informe, sense perjudici de prendre en consideració qualsevol altra opinió millor fonamentada en Dret.

Palma, 19 de setembre de 2011

Francesc Segura Fuster
Advocat
fsegura@consultingdms.com